

УДК 330

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-69>

Пилипенко М.М.

аспірант,

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1262-9565>

Pilipenko Maxim

Chernihiv Polytechnic National University

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНОГО АПК В КОНТЕКСТІ СИСТЕМОГО ПІДХОДУ

У статті розглянуто теоретичні засади публічного управління інноваційним розвитком АПК на засадах системного підходу. Визначено перспективи та можливості інноваційного розвитку підприємств АПК. Обґрунтовано важливість удосконалення механізмів публічного управління в напрямку інноваційного розвитку АПК. Розглянуто основні напрямки публічного управління інноваційним розвитком АПК. Сформовано концептуальні положення регіональної інноваційної системи АПК. Запропоновано узагальнену модель публічного управління АПК регіону на основі ієрархічної взаємодії ключових компонентів. Визначено сутність, мету та стратегічний аспект розвитку регіональної системи інноваційним розвитком АПК, запропоновано її основні характеристики. Визначено доцільність впровадження інструментів державно-приватного партнерства в систему публічного управління інноваційним розвитком АПК.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, інновації, інноваційний розвиток, публічне управління, система, системний підхід.

PUBLIC MANAGEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL AGRICULTURE IN THE CONTEXT OF A SYSTEMATIC APPROACH

The article examines the theoretical principles of public management of agro-industrial complex innovative development according to systemic approach. The purpose of the work is to develop the conceptual principles of using a systemic approach in the implementation of measures of public management of the innovative development of the agricultural sector. To achieve the goal, general scientific methods of knowledge and processes have been used: methods of induction and deduction – to clarify the interrelationship of the processes of public management of the agricultural sector innovative development; methods of system analysis and generalization – for systematization of existing scientific approaches, used theoretical sources and scientific literature; structuring method – to single out individual factors influencing the innovative development of the regional agricultural sector; method of system analysis, method of abstraction and formalization – for the development of conceptual foundations of the public administration system; graphic method – for displaying the theoretical and methodological material of the research. The prospects and possibilities of innovative development of agro-industrial complex enterprises have been determined. The importance of improving the mechanisms of public management in the direction of innovative development of agro-industrial complex has been substantiated. The main directions of public management of the innovative development of the agro-industrial complex have been considered. The conceptual provisions of the public management system of the agro-industrial complex innovative development have been formed. The generalized model of public management of the agricultural sector of the region based on the hierarchical interaction of key components has been proposed. The essence, purpose and strategic aspect of the development of the system of public management of the innovative development of the agro-industrial complex have been defined. The characteristics of the system of public management of the innovative development of the agro-industrial complex have been offered. It has been substantiated the expediency of introducing the concept of public-private partnership into the process of public management of the innovative development of the agro-industrial complex, which involves covering not only research organizations and producers, but also all participants in the production and sales chains of the agrarian sector.

Key words: agro-industrial complex, innovations, innovative development, public administration, system, system approach.

JEL classification: E23, H83, L78, O30

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс виступає провідною економічною сферою Чернігівської області, стратегічно важливою для розвитку національної економіки. Проте функціонування за умов інституційних трансформацій, впровадження нових економічних та правових умов господарювання, несприятливий вплив військової агресії та вимушені структурні перебудови, фінансова нестабільність та недостатня підтримка держави характеризують стан АПК як галузі, що функціонує в умовах підвищеної ризиковості та стохастичної невизначеності. Це негативним чином впливає на виробничий потенціал аграрної сфери: зменшення площі сільськогос-

подарських угідь, скорочення середньорічної чисельності працівників, енергетичних потужностей, падіння обсягів виробництва продукції галузі. Специфікою інноваційного розвитку АПК виступає конвергенція у таких сферах функціонування галузі, як економічний розвиток, загальне управління, рослинництво та тваринництво, механізація, логістика, зберігання та переробка продукції. При цьому інновації в менеджменті галузі пов'язані із розробкою нових дієвих механізмів публічного управління галуззю та функціонування аграрного ринку, оптимізацією використання виробничого потенціалу, формуванням ринку праці та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інноваційний розвиток підприємств АПК знаходиться у фокусі уваги багатьох вітчизняних вчених, серед яких Вдовенко Н. [1], Власова К. [2], Демчук Н. [3], Зоргач А. [4], Лльчук М. [5], Кирилов Ю. [6], Коваленко О. [7], Косач І. [8], Щуревич Л. [9] та ін. Достатньо уваги в зазначених працях приділяється стану інноваційного розвитку АПК, актуальним механізмам та інструментам державного регулювання, розвитку інноваційної інфраструктури. Проте становлення публічного управління, впровадження реформи децентралізації влади та необхідність врахування регіональних аспектів управління інноваційним розвитком актуалізують важливість досліджень у сфері розвитку системи публічного управління інноваційним розвитком АПК на основі використання сучасних наукових підходів та методів.

Метою статті є розробка концептуальних засад використання системного підходу при реалізації заходів публічного управління інноваційним розвитком АПК регіону.

Виклад основних результатів дослідження. Інноваційний розвиток АПК спрямований на якісне реформування галузі, зростання показників функціонування та удосконалення механізмів управління агропромисловим виробництвом. В основі процесу інноваційного розвитку АПК – використання досконалих технологій виробництва та переробки, виведення нових сортів рослин та порід тварин, удосконалення ланцюгів поставок та впровадження інформаційних моделей в процес управління галуззю.

Інновації у виробничій сфері галузі пов'язані із створенням науковообґрунтованих систем землеробства, впровадженням адаптивних сортів сільськогосподарських культур, розробленням нових технологій обробітку культур та ін. Проте і ефективність інновацій у менеджменті галузі, і результативність інноваційної діяльності у виробничій сфері залежать від якості управлінських технологій та підходів, що застосовуються при розробці та реалізації рішень.

Галузь сільського господарства в Україні вважається недостатньо привабливою для інноваторів. Ті заходи, які впроваджуються, стосуються перш за все розвитку великого аграрного бізнесу та відбуваються в умовах функціонування великих бізнес-структур. Основний напрям інновацій – переробна промисловість, при цьому інновації є як виробничими, так і організаційними та маркетинговими. В Україні недостатньо розвиненою є сфера наукових та інноваційних стартапів, які направлені на сферу агропромислового виробництва.

Удосконалення механізмів публічного управління має бути побудоване на використанні конструктивних методів зниження ризиків в управлінні інноваційним розвитком АПК, інформаційно-комунікаційних технологій, економіко-математичних методів та моделей, що передбачають у процесі розробки рішень суттєве підвищення ролі фахівця як джерела формалізованих та неформалізованих знань.

Основний етап системного підходу до публічного управління інноваційним розвитком АПК полягає у розробці узагальненої моделі публічного управління АПК регіону на основі ієрархічної взаємодії ключових компонентів (рис.1). Ефективна реалізація узагальненої моделі публічного управління АПК регіону

передбачає розробку комплексу імітаційних моделей, що містять складні інформаційні та розвинені динамічні зв'язки між моделями досліджуваних рівнів. Розробка узагальненої системно-динамічної моделі публічного управління інноваційним розвитком АПК відображає його архітектуру та надалі створить передумови для розробки імітаційних моделей, які можуть в подальшому використовуватись як базис для підготовки стратегічних і тактичних рішень щодо різних сфер функціонування та розвитку АПК.

При цьому система публічного управління інноваційним розвитком АПК є відкритою, тобто її функціонування відбувається на основі взаємодії факторів як внутрішнього впливу, які є керованими, так і факторів зовнішнього впливу, які є некерованими. Співвідношення цих факторів безперервно змінюється, тому напрямки інноваційного розвитку найчастіше мають стохастичний характер. Крім цього, існує значний вплив природно-кліматичних умов на стан розвитку галузі, що викликає нестійкість її розвитку та коливання резервів і витрат ресурсів. Наукові дослідження та практика показують, що резерви зростання ефективності галузі пов'язані з упорядкуванням використання ресурсного забезпечення з урахуванням реалізованих погодних умов.

Таким чином, публічне управління розвитком інновацій в АПК має бути націлено на наступні кроки:

- орієнтування прикладної науки на завдання модернізації сільського господарства, створення ефективної системи генерації та використання інновацій у сільській економіці;
- формування та розвиток системи управління інноваційно-технологічним розвитком, що включає систему технологічного прогнозування та планування, розробку та реалізацію програм інноваційно-технологічного розвитку АПК;
- розвиток системи сприяння технологічній модернізації сільського господарства, що включає проведення технологічного аудиту, трансферт закордонних технологій, сприяння впровадженню та розповсюдженню технологій, комерціалізацію технологій [10].

Система публічного управління інноваційним розвитком АПК має комплексний характер функціонування, який обумовлений наявністю процесу взаємодії та взаємозалежних зв'язків між сукупністю економічних, правових, політичних та організаційних факторів, що визначають процес створення та впровадження інновації. Сучасні умови функціонування АПК визначають наступні концептуальні положення системи публічного управління інноваційним розвитком АПК:

- поняття зазначеної системи публічного управління є сучасним відображенням особливостей управління інноваційним процесом та змін в умовах та змісті інноваційної діяльності агропромислових підприємств;
- дослідження формування та розвитку системи публічного управління створюють базис для розробки політики управління інноваційною діяльністю на всіх рівнях.

Система публічного управління інноваційним розвитком АПК формує засади для регіональної системи інноваційного розвитку АПК, що виступає сукупністю інститутів та суб'єктів господарювання, діяльність яких направлена на реалізацію інноваційних процесів

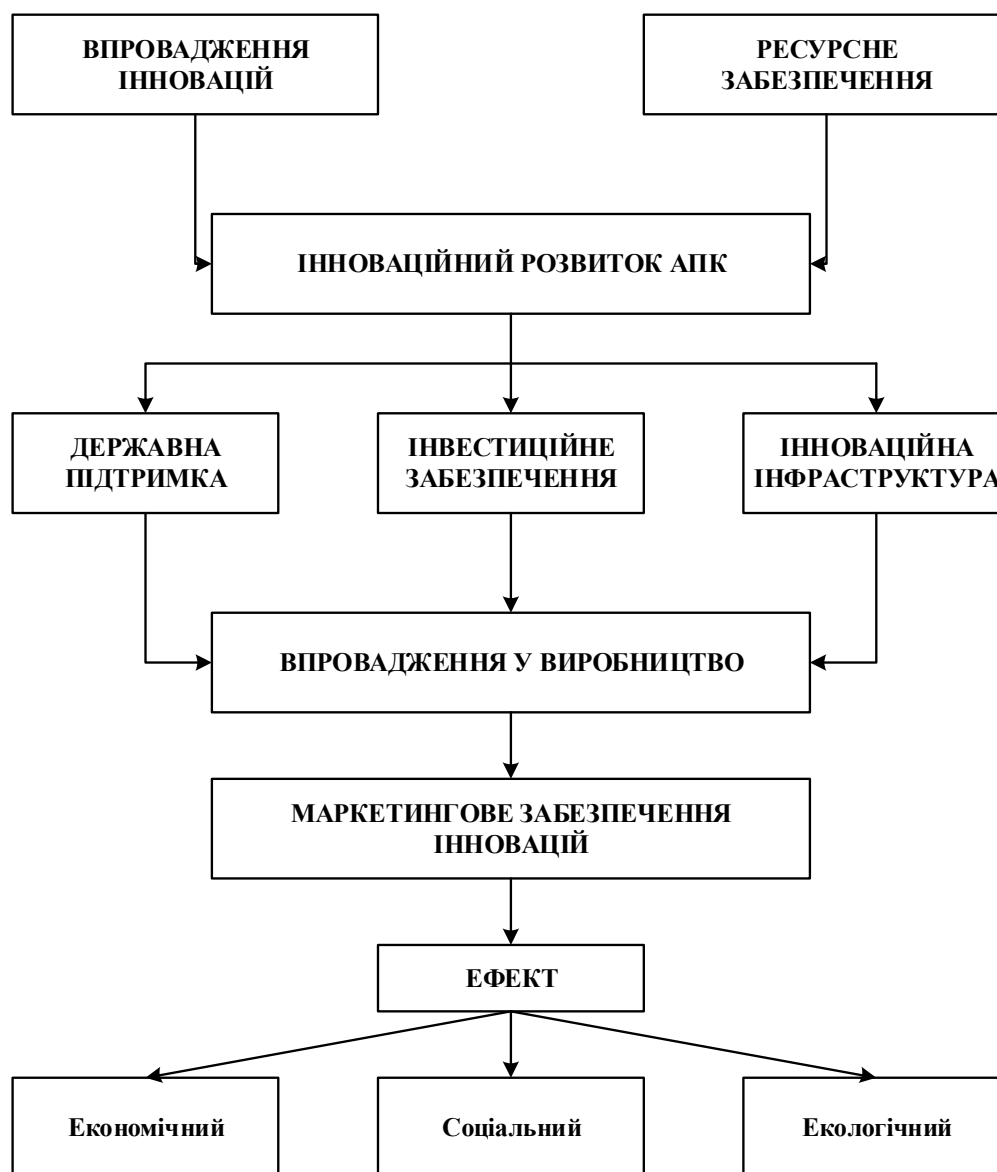

Рис. 1. Узагальнена модель публічного управління АПК регіону

Джерело: розробка автора

в аграрному секторі, поширення інновацій в агропромисловому виробництві та активізацію науково-технічних розробок з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств та АПК в цілому. Основою функціонування регіональної системи виступає взаємодія підприємств, органів влади та публічних інститутів, а також науково-дослідних установ та недержавних інститутів інноваційної сфери.

Основна мета регіональної системи інноваційного розвитку АПК - забезпечення сталого розвитку галузі та підвищення якості життя населення на основі створення додаткових робочих місць як у сфері агропромислового виробництва та науково-дослідної діяльності, а також збільшення надходжень до місцевого бюджету за рахунок виробництва конкурентоспроможної продукції.

Стратегічний аспект регіональної системи інноваційного розвитку АПК передбачає її тісний взаємозв'язок із державною політикою агропромисло-

вого виробництва, інституціональним забезпеченням, методами державного регулювання аграрного сектора, станом розвитку наукового потенціалу галузі та регіону в цілому, ситуацією на внутрішніх та зовнішніх товарних ринках.

Використання системного підходу дозволяє сформулювати наступні характеристики регіональної системи інноваційного розвитку АПК (табл. 1).

Сучасні механізми публічного управління передбачають орієнтацію на партнерські відносини як основу побудови взаємодії між учасниками регіональної інноваційної системи АПК, що передбачає спільну відповідь на потреби або сприятливі можливості.

Державно-приватне партнерство (ДПП) у практиці розвинених зарубіжних країн є ефективним стимулятором інноваційних процесів. Партнерська взаємодія держави та бізнесу як елементів регіональної інноваційної системи відбувається перш за все на основі інституційних механізмів та нормативно-правового

Таблиця 1

Характеристики системи публічного управління інноваційним розвитком АПК

Визначальна характеристика	Регіональна інноваційна система АПК
Мета	Підсилення потенціалу впровадження інновацій у сфері агропромислового виробництва та збуту
Суб'єкти	Державні та приватні підприємства, органи державної влади та місцевого самоврядування, що задіяні до процесу створення та дифузії інновацій
Результати	Посилення технологічних та інституційних інновацій у виробничій, управлінській, маркетинговій діяльності та організації бізнес-процесів
Принципи організації інноваційного процесу	Нові підходи до використання знань у соціально-економічному розвитку АПК
Політика функціонування	Інтегрований компонент системи, що забезпечує створення сприятливих умов для інновацій
Природа підсилення потенціалу	Підсилення взаємодії між суб'єктами системи, інституційний розвиток та зміни для забезпечення підтримки та взаємодії

Джерело: складено за [1; 3; 8]

регулювання. Проте, незважаючи на існуючі проекти у сфері державно-приватного партнерства, в Україні законодавча база не регулює весь комплекс питань та не враховує специфіку галузі впровадження ДПП. Більшість норм спущено у підзаконні правові акти, які не дають єдиного розуміння ДПП. Одні акти спрямовані на здійснення концесійних відносин, інші – на інвестиції у сфері будівництва та створення об'єктів тощо. Труднощі полягають також у тому, що нормативні акти не дають єдиного підходу до розуміння специфіки відносин між бізнесом та органами державної та муніципальної влади, а також в обмеженості можливостей органів державного та муніципального управління лімітом бюджетних коштів, що не дозволяє їм приймати він зобов'язання за контрактами поза цих лімітів.

Проте впровадження концепції державно-приватного партнерства в процес публічного управління інноваційним розвитком АПК передбачає охоплення не лише дослідних організацій та виробників, але і всіх учасників виробничо-збутових ланцюгів аграрного сектору. Зацікавлені сторони, які можуть бути учасниками інноваційного партнерства – фермери та інші

сільгоспвиробники, торгівельні організації, переробні підприємства, дослідницькі установи, постачальники засобів виробництва для сільського господарства та ін.

Висновки. Інноваційний розвиток є важливим елементом функціонування сучасного агропромислового виробництва, напрямком вирішення соціально-економічних проблем АПК, серед яких найбільш важливими є імплементація механізмів підвищення ефективності функціонування галузі та вирішення проблеми продовольчої безпеки. Специфіка системного підходу в управлінні процесами публічного управління полягає у визнанні положення про те, що інновації виникають не тільки в державних дослідницьких організаціях чи в дослідницьких підрозділах компаній, а й у всій регіональній системі АПК. Розповсюдження нововведень є більш результативним в економічних системах, що мають розвинені взаємозв'язки між суб'єктами, відповідно публічне управління відіграє головну роль у сприянні інноваціям з урахуванням його здатності використання широкого спектру правових, адміністративних, фінансових інструментів впливу на інноваційний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Vdovenko N.M., Korobova N.M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. *Wspolnaca Europejska*. 2015. No 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.
2. Власова К. Стратегічні напрями розвитку підприємств АПК у сучасний період. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. № 3(15). С. 83–89
3. Демчук Н.І., Кисельова М.С. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2016. № 24. С. 21–26.
4. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г. Інвестиційний механізм забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 13–18.
5. Коваленко О., Коткова Н. Інноваційно-інвестиційне забезпечення технічної модернізації як основа зростання конкурентоспроможності харчової промисловості. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 8 (14). С. 230–240
6. Косач І. Інноваційно-інвестиційна система АПК: концептуальні засади. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 4 (28). С. 217–226.
7. Зоргач А.М. Формування результативної системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2015. № 8. С. 65–72.
8. Львчук М.М., Коновал І.А. Ефективність інвестиційного процесу створення та функціонування високотехнологічного сільськогосподарського підприємства. *Економіка АПК*. 2015. № 5. С. 55–61.
9. Щуревич Л.М. Інноваційні перспективи в розвитку аграрного сектору в Україні. *Інвестиції: практика та досвід. Серія «Державне управління»*. 2018. Вип. 10. С. 101–105.
10. Прокопишин М.М., Сус Т.Й. Основні напрями розвитку агропромислового комплексу України в умовах глобалізації. *Modern Economics*. 2017. № 4. С. 114–121. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-4-2017/>.

References:

1. Vdovenko N. M. (2015). Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. *Wspolraca Europejska*. no. 3 (3), vol. 3, pp. 68–80.
2. Vlasova, K. (2018) Stratehichni napriamy rozvytku pidpriemstv APK u suchasnyi period [Strategic directions of the development of agroindustrial complex enterprises in the modern period]. *Problemy ta perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 3(15), pp. 83–89.
3. Demchuk N. I., & Kiselyova, M. S. (2016) Investytsiine zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv [Investment support of agricultural enterprises]. *Agrosvit*, vol. 24, pp. 21–26.
4. Kyrylov, Yu., & Hranovska, V. (2019) Investytsiinyi mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv [Investment mechanism for granting competitiveness of agrarian enterprises]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 13–18. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.13.5>
5. Kovalenko, O., Kotkova, N. (2020) Innovatsiino-investytsiine zabezpechennia tekhnichnoi modernizatsii yak osnova zrostannia konkurentospromozhnosti kharchovoi promyslovosti [Innovative and investment support of technical modernization as a basis for increasing the competitiveness of the food industry]. *Prodovolchi resursy*, no. 8(14), pp. 230–240.
6. Zorhach, A. M. (2015). Formuvannia rezultatyvnoi systemy upravlinnia innovatsiino-investytsiinoiu diialnistiu silskohospodarskykh pidpriemstv [Formation of the efficient system of administration of innovative and investment activity of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 8, pp. 65–72.
7. Ilchuk, M. M. and Konoval, I. A. (2015) Efektyvnist investytsiinoho protsesu stvorennia ta funktsionuvannia vysokotekhnolohichnoho silskohospodarskoho pidpriemstva [Investment project efficiency of creation and functioning of agricultural enterprise]. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 55–61
8. Kosach I. (2021). Innovatsiino-investytsiina systema APK: kontseptualni zasady [Innovation and investment system of agro-industrial complex: conceptual foundations]. *Problemy ta perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 4 (28), pp. 217–226.
9. Shchurevich L. M. (2018) Innovatsiyni perspektyvy v rozvytku ahrarnoho sektoru v Ukraini [Development agrarian to the sector has innovative prospects in Ukraine]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid. Seriya "Derzhavne upravlinnya"*, vol. 10, pp. 101–10.
10. Prokopyshyn M. M., Cus T. Y. (2017) Osnovni napriamy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. [Main directions of development of agroindustrial complex of Ukraine in the conditions of globalization]. *Modern Economics*, no. 4, pp. 114–121. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-4-2017/>